

BUNKER MUSEUM TERSCHELLING

Jaarverslag 2023

INHOUDSOPGAVE

2	1. Voorwoord
3	2. Doelstelling
4	3. Samenvatting 2023
19	4. Schenkingen & Aankopen
22	5. Vooruitblik 2024

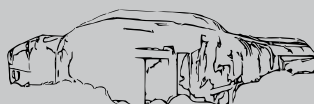

1.

VOORWOORD

In dit jaarverslag 2023 van Stichting Bunkerbehoud Terschelling vindt u de doelstelling van Stichting Bunkerbehoud Terschelling. Tevens geven wij u een inkijk in de ontwikkelingen van het afgelopen jaar waaronder: een samenvatting van werkzaamheden en gebeurtenissen op de Tigerstelling. Vervolgens geven wij een overzicht van aankopen, aanwinsten en schenkingen van het Bunker Museum. Als laatste geven we u alvast een vooruitblik op 2024.

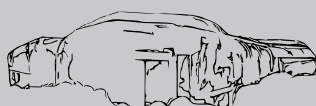
2.

DOELSTELLING

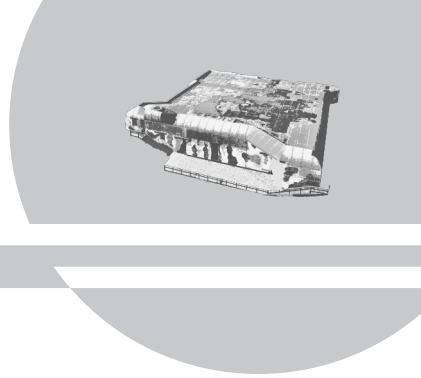
De doelstellingen van de Stichting Bunkerbehoud Terschelling zijn vastgelegd in de oprichtingsakte. Deze doelstellingen zijn

- a. Het behoud van het erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog op Terschelling;
- b. Het restaureren en/of schoonmaken van bunkers;
- c. Het exploiteren van erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog;
- d. Het verzamelen van informatie over bunkers en het geven van informatie over dit onderwerp aan belangstellenden;
- e. Het in overleg treden met overheden en particulieren tot behoud van bestaande bunkers;
- f. Het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.
- g. Het verder ontwikkelen en implementeren van het collectiebeheer

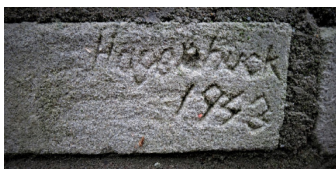

3. SAMENVATTING 2023

Januari 2023

Na een periode van voorbereiding, en hulp van Odi Littmann van het Behouden Huys, wordt er volop gewerkt aan het collectiebeheer i.c.m. Erfgoed Terschelling. Er moeten van alle objecten, boeken e.d. foto's gemaakt worden en deze worden vervolgens met een beschrijving over van het desbetreffende object, boek e.d. in het digitale systeem Atlantis worden gezet. Heel veel werk en de komende jaren zijn we hier nog wel mee bezig.

Hille van Dieren ontdekt de naam van soldaat Hagenhuck in de scherfmuur van de G22. Hij was in 1943 op Terschelling gelegerd. Een bijzondere ontdekking.

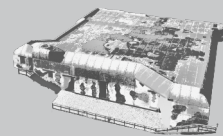
Op zaterdag 14 januari was er de jaarlijkse nieuwjaarsborrel van Stichting Bunkerbehoud Terschelling. Er waren een kleine 40 vrijwilligers aanwezig. In de G54 hield onze voorzitter een presentatie met een terugblik op 2022 en de plannen voor 2023. Het jaar 2022 hebben we ondanks een aantal maanden Corona lockdown afgesloten met haast 14.000 betalende bezoekers. De verwachting werd uitgesproken dat 2023 een intensief jaar wordt. Onze voorzitter laat het ontwerp zien voor de plaatsing van de Würzburgradar. Een ambitieus plan, maar aan de reacties te horen is men enthousiast. Er wordt ook ingegaan op de plannen voor de herinrichting van het Informatiecentrum. Het concept ontwerp ligt voor iedereen ter inzage in het Informatiecentrum. Na dit officiële moment wordt er in het Informatiecentrum onder het genot van een hapje en een drankje nog na gesproken. Een geslaagde middag en avond.

Op dinsdag 24 januari zijn er een aantal vertegenwoordigers van Stichting Bunkerbehoud Trimunt stelling Löwe op de Tigerstelling geweest. Zij hebben onlangs een stichting opgericht met als oogmerk de renovatie en behoud van de Stelling Löwe. Ze zijn benieuwd hoe wij zover zijn gekomen, en ervaringen worden daarom uitgewisseld. Tijdens de koffie vertelt onze secretaris hoe we begonnen zijn, wat we de afgelopen jaren allemaal voor elkaar hebben gekregen, en onze toekomstplannen worden gedeeld. Na wat vragen van hun kant, hebben we een rondje over de stelling gemaakt. Ze waren zeer onder de indruk. 's Middags hebben zij nog enkele andere stellingen op het eiland bezocht. Mooi om andere Stichtingen te laten zien waar je mee bezig bent en om ervaringen te delen.

Het is nog niet zover, maar we zijn druk bezig met de Fjoertoer van 2023. Merel zit al druk in de voorbereiding van de Fjoertoer. Eén en al creativiteit over hoe het er straks, in het donker, uit zal gaan zien op de stelling.

Februari 2023

Onder de vrijwilligers van de Stichting zijn ook een aantal Zeevaartschoolstudenten. Tijdens de open dagen van het Maritiem Instituut zijn er een aantal ouders op de stelling, om te kijken wat hun kroost op zaterdagmorgen uitspookt.

Binnenkort staat de voorjaarsvakantie voor de deur en het terrein moet er pico bello uitzien. Daarom worden de paden weer voorzien van verse houtsnippers.

De bijzondere, twee persoons schuttersput, van de stelling 10H is inmiddels op de Tigerstelling aangekomen dankzij Staatsbosbeheer en Fa. Trip-Hek. De put kwam tevoorschijn bij de waterprachtwerkzaamheden bij de Groene Landen bij de voormalige stelling 10H. De schuttersput krijgt een plek op de stelling.

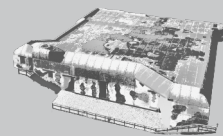
Op 28 februari heeft het bestuur overleg gehad met Hofmeijer & Dekker Ontwerpers en Sweder Spanjer en Ramon Scharff van het architectencollectief Platform.Archi over de toekomstplannen van het Bunker Museum n.a.v. het concept ontwerpplan voor de herinrichting van het Informatiecentrum van Hofmeijer & Dekker Ontwerpers. De opdracht aan het bestuur is, het selecteren uit de bestaande collectie van markante, bijzondere objecten, foto's, films, kaarten, tekeningen, verhalen e.d. die gebruikt kunnen worden voor de nieuwe inrichting van het Informatiecentrum.

De voorjaarsvakantie is het mooi druk geweest met veel bezoekers voor het Informatiecentrum en bezoekers die een excursie hebben gevolgd.

Transportbedrijf van Gorkum uit Waddinxveen heeft onze Stichting gesteund met een mooie financiële donatie.

Maart 2023

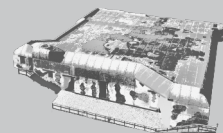
In maart wordt er hoofdzakelijk in het terrein onderhoud gepleegd zoals: snoeiwerk, wandelpaden van nieuw houtsnippers voorzien en dergelijke.

Onze vrijwilliger en excursieleider Ruurd Neef is begonnen met het maken van een smoelenboek met foto's van al onze vrijwilligers. Hij probeert iedere vrijwilliger voor de camera te krijgen.

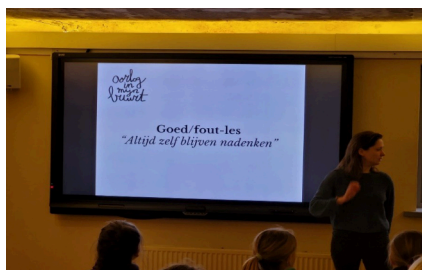
Zaterdag 25 maart is het weer tijd voor de Fjoertoer en de Tigerstelling is ook weer in de route opgenomen. Dat niet alleen, we zijn ook een stempelpost. De Fjoertoer is een prachtig evenement met prachtige foto's gemaakt door Koen.

April 2023

Op 1 april (geen grap) kwam er een delegatie van onze collega's van het Bunkermuseum Schlei van Schiermonnikoog langs om alle nieuwe ontwikkelingen te zien op de Tigerstelling.

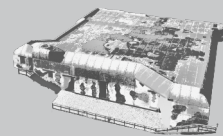

Diverse eilander kinderen nemen deel aan het project "Oorlog in mijn buurt" (👤). Een mooi, landelijk initiatief waarbij basisschoolleerlingen leren door een ontmoeting tussen jong en oud. De kinderen interviewen ouderen over een deel van de Nederlandse geschiedenis, zoals de Tweede Wereldoorlog. In workshops leren ze hoe zij zelf de verhalen kunnen doorvertellen. En daarmee zie je een heel andere benadering dan leren uit een lesboek. Natuurlijk willen wij als Bunker Museum hieraan meewerken.

Het werk aan de Udet Boje vordert ook gestaag. Martin levert een prachtig stukje werk.

Mei 2023

Op 4 mei herdenken we de gevallen van de donkere oorlogsjaren, zo ook op de Tigerstelling. Zoals elk jaar zijn er bloemen bij de vliegtuigonderdelen neergezet i.v.m. Dodenherdenking.

Voor de veiligheid van onze bezoekers is er een duidelijk bordje geplaatst voor de fietsers die vanaf West-Terschelling komen geplaatst, met een aanwijzing waar men veilig over kan steken naar de fietsenstalling van de stelling.

Wie denkt dat er geen bunkers meer leeg worden gehaald, die heeft het mis. Onze vrijwilligers en gravers Jan, Wesley, Andrea en Klaas zijn weer als vanouds bezig bij de G67 om met de hand een aantal kuub zand eruit te krijgen en hier en daar wat brokken puin.

Op woensdag 12 mei vond in de Sint Janskerk in Hoorn de eindontmoeting plaats van het scholenproject "Oorlog in mijn Buurt". Het project, dat begeleid wordt door Marjoke Hopman, Maaïke Buurman en Leonie Blaak startte op 3 april met vier gastlessen op locatie bij het Bunker Museum. Van dit bezoek werd een verslag gemaakt, dat de kinderen vorige week woensdagochtend presenteren. Tijdens de tien presentaties werden op de achtergrond foto's getoond, gemaakt door Leonie Blaak.

Een stevige klus, de G15 moet worden voorzien van draadloos internet, waarvoor er een draad van de G35 naar de G15 moet worden ingegraven, gelukkig kan onze vertrouwde graafmachine, "de Appeltaart" een stevige bijdrage leveren aan het graven van een kabelsleuf. Onze kabelsleufers nemen een voorbeeld aan de oranje hesjes die het afgelopen seizoen het hele eiland van glasvezel hebben voorzien en ze gaan dan ook als de gesmeerde bliksem.

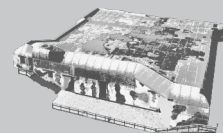

Aart Kramer heeft relevante historische en hedendaagse foto's van de Tigerstelling bewerkt in de serie "Toen en Nu". De hele serie is nu in het Informatiecentrum te zien op een groot scherm.

Onze interieurbouwers Johan en Bernard, zijn druk bezig in de G24, "Bunker K". Hier komt binnenkort een nieuwe expositie over de Udet Boje.

Juni 2023

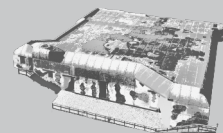
Zaterdag 3 juni is het weer tijd voor de jaarlijkse Nationale Bunkerdag en natuurlijk was het Bunker Museum ook van de partij (📍). Het weer was prachtig en tot ons groot plezier was vandaag ook één van de mannen van het eerste uur van het Bunker Museum aanwezig, Hilbrand van Dijk. Dat vinden we altijd fantastisch. André was zichzelf weer te buiten gegaan aan creativiteit en had voor Hilbrand een prachtig aandenken gemaakt voor zijn tijd als boswachter bij Staatsbosbeheer en als inspirator en grondlegger van het Bunker Museum van de Stichting Bunkerbehoud Terschelling, de SBT. Er hebben deze dag 208 volwassenen en 10 kinderen de Tigerstelling bezocht.

De Oerol-periode is weer daar en dit jaar is er geen voorstelling op de stelling. Het was heel rustig met bezoekers tijdens Oerol, mede als gevolg van het fantastische weer.

Af en toe wordt er nog wel eens een vondst gedaan. Andrea en Marijn onze vrijwilligers van de Zeevaartschool hebben uit de smeerpuit in de garage die vol met zand lag, een tekstbord gevonden.

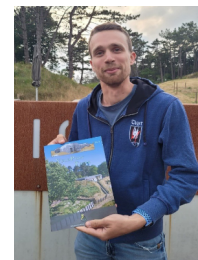

Juli 2023

Het door Ruurd vervaardigde "smoelenboek" is klaar. Dat was een stevige klus om het samen te stellen, want hoe vang je iedereen voor de camera. Maar het is gelukt, al die vrolijke koppen van de bunker-vrijwilligers bij elkaar in een boek Vanochtend kon Ruurd het eerste exemplaar, na een mooie toelichting van Peter, uitpakken.

Niet alleen het smoelenboek rolde van de drukpers, ook de nieuwe veldpost editie juli 2023. De lay-out is weer verzorgd door Koen.

Peter neemt de excursie coördinatie over van Merel en dat vraagt een intensief ochtendje achter de computer. Heel veel succes Peter, en Merel, dank voor je inzet en betrokkenheid in de afgelopen tijd.

Hofmeijer & Dekker Ontwerpers hebben het bestuur een presentatie gegeven over de herinrichting van het Informatie. Met tekeningen en een uitleg hebben wij als bestuur, een indruk gekregen hoe de inrichting er wat betreft vormgeving uit gaat zien. De voorstellen worden vanuit verschillende invalshoeken kritisch bekeken en ideeën worden van de hand gedaan. In het najaar gaan we verder met de invulling van de herinrichting van de expositie aldaar.

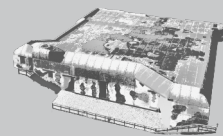
Vrijdag 14 juli hebben we onze 50.000ste bezoeker in de excursie mogen verwelkomen. De eer viel te beurt aan, en dat is helemaal bijzonder, oudeilanders de familie Canter-Visscher uit Beetsterzwaag. Ook door Terschelling TV (📺) en het weekblad De Terschelling wordt aandacht besteed aan dit heugelijke feit.

Voor de rest wordt er weer veel herstelwerk op de stelling gedaan zoals het straatwerk voor de garage, en een stuk loopgraaf achter de officiersbunker. Ook wordt er een enorm stuk beton dat deel uitmaakte van de keermuur van G67 en ernaast lag, weer op zijn plaats gezet.

De schoolvakanties zijn begonnen en het is een drukte van belang met bezoekers op de stelling. Er worden op sommige dagen 4 volgeboekte excursies gelopen.

Augustus 2023

De expositie in bunker K waar de tentoonstelling komt over de Udet Boje begint steeds meer vorm te krijgen. In de deur van deze bunker is een scherm ingebouwd, waar een film over deze bijzondere boei te zien is, ook voor niet betalende bezoekers.

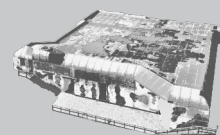
Bij de G15 wordt een schuttersput ontdekt met daarin de restanten van een kachel. Een schakelkast werd gevonden bij de G67.

Zaterdag 12 augustus hebben we onze jaarlijkse BBQ gehad voor alle vrijwilligers plus aanhang. Het was weer beregezellig en het prachtige weer hielp ook immens hieraan mee.

September 2023

De schoolvakantie is voorbij, maar de stelling heeft nog voldoende belangstelling. De excursies zijn ook nog steeds volgeboekt. Het mooie weer houdt ook nog aan, dus dat helpt ook mee.

Er wordt ook weer veel onderhoudswerk in het terrein verricht. Achter de G41 en G42 wordt nog steeds hard gewerkt om de loopgraven te herstellen. We hebben tijdens de natte periodes veel last van overtollig water op de stelling. Dus Cor en Willem maken een waar spuikanaal langs de Zeeliedenbunker.

Voor de veiligheid van onze bezoekers worden in diverse traptoegangen tot bunkersleuningen geplaatst.

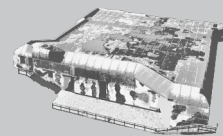
Na contacten tussen Hille van Dieren met Michel van Thieme worden wij verrast met de plaatsing van een kwikdamp gelijkrichter apparaat in de Bertha bunker. Een vergelijkbaar apparaat zal in het verleden de Bertha bunker ook hebben verrijkt om de wisselstroom van aggregaten om te zetten in gelijkstroom voor de bediening van radars. Het NRC Dagblad wijdt een publicatie aan dit bijzondere apparaat in haar editie van 1 september 2023 (📰).

We gingen deze week in één keer van tropische temperaturen naar een eerste herfststorm. En dat ging gepaard met flink wat regen. De stelling veranderde weer eens in een rivierenlandschap.

Deze maand was er ook weer een weekend georganiseerd voor Springtij (📰). In dit weekend wordt er gesproken over duurzaamheid en er worden allerlei activiteiten over dit onderwerp georganiseerd. Het Bunker Museum draagt bij aan dit initiatief door als break-outs deelnemers aan Springtij te ontvangen op de Tigerstelling.

Oktober 2023

De deur van de gevangenis is ook weer strak in de lak gezet.

Begin oktober was Calum uit Schotland op de stelling. Hij is fotograaf/documentairemaker. Hij heeft veel interesse in bijzondere technische constructies uit o.a. WO II zoals de Udet Boje en het Britse equivalent de ASR-Cuckoo. (Air-Sea-Rescue Craft). En voor de Udet Boje moet je natuurlijk op de Tiger zijn. Het materiaal dat hij heeft verzameld wil hij graag met ons delen zodat het gebruikt kan worden voor de expositie in wording over de Udet Boje. Ook nu al kun je op You Tube een docu zien die Calum maakte over "the Secret Floating Hotels of the English Channel" ([👉](#)). De moeite van het kijken waard.

De dorsmachine van dorsvereniging "Helpt Elkander", die jarenlang bij ons in de garage stond, staat klaar om een historische rit te maken vanaf de Tigerstelling naar de nieuwe locatie in Formerum die 's middags in gebruik wordt genomen. Een beleefbaar stuk Terschellinger historie, prachtig.

Op het dak van de Bertha bunker wordt de doorvoer van de periscoop klaar gemaakt. De gedachte is de recent verworven periscoop op deze oorspronkelijke plek weer te monteren.

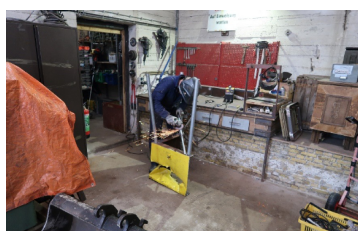
Tijdens de herfstvakantie is het weer druk geweest met veel enthousiaste bezoekers waaronder veel jongeren.

Het onderhoud gaat ook gewoon door. De 424 werd ontdaan van bramen en vogelkers die de bunker vrijwel aan het zicht onttrok.

Op de keermuur van de 67 werd het volgende brokstuk geplaatst en zo komt de muur al fors omhoog.

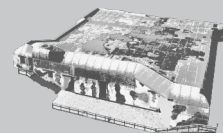
Bij de loopgraaf achter de officiersbunker en de vliegtuigcrashbunker gaan Peter en Jacob stug door. Voor de feestdagen ziet dat er weer prachtig uit.

Martin heeft een stuk uit de Udet Boje van pootjes voorzien. Dit stuk wordt tentoongesteld in de Udet Boje expositiebunker.

November 2023

Op 1 november zijn Mirjam, André en Koen bestuurslid geworden van Stichting Bunkerbehoud Terschelling. Mirjam was al algemeen bestuurslid en André en Koen namen deel aan de bestuursvergaderingen. Nu zijn ze dus officieel geregistreerd als bestuurslid.

Terschelling kreeg te maken met de eerste novemberstorm genaamd Ciarán. De veerboten bleven voor de kant. De storm heeft ook sporen nagelaten op de Tigerstelling, maar gelukkig viel het in het algemeen wel mee. In ieder geval genoeg om bladeren en dennennaalden te ruimen en hier en daar nog een plens water.

Bij de G67 wordt o.a. door Hille nog steeds hard gewerkt aan de keermuur.

In de Führungsraum van de Bertha werd een beeldscherm geplaatst, waar een filmpje van de "Nachtjagd" op kan worden vertoond ter illustratie in rondleidingen.

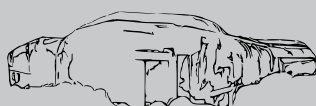
Johan heeft een originele bureaustel van de Luftwaffe uit 1941, tot in de puntjes gerestaureerd. Het rolmechanisme van de deur werkt zelfs weer. Hij heeft een mooi plekje in de Führungsraum in de Bertha bunker gekregen.

Voor Mary en Peter (onze badgasten) zit het seizoen '23 er op. Bedankt voor jullie beider geweldige inzet. We zien jullie weer in het voorjaar van 2024!

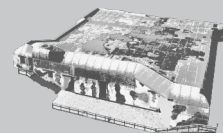

Het seizoen is nu echt voorbij, de herfst is ingetreden, dus voor het eerst brandt de kachel weer in de kantine van de vrijwilligers,

Naarmate het natter wordt buiten is het ook tijd om het terrasmeubilair weer naar de winterstalling te verplaatsen voor het nodige onderhoud.

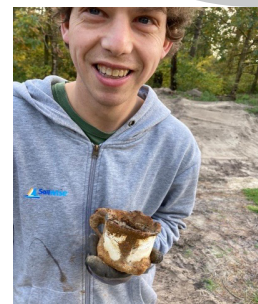

Bij de G67 wordt weer een grote hoeveelheid zand weggezet. De gravers hebben dan de ruimte om deze bunker van zand te ontdoen.

Wesley, onze super bunker uitgraver, heeft een goede dag en vindt nog een authentieke mok. We moeten uitzoeken, wat het verhaal erachter is.

Omdat we veel wateroverlast hebben gehad, moeten we wat aan watermanagement doen. Bij Cor en Willem is dit in uitstekende handen. Voor de G62 is inmiddels een wateropvang gecreëerd waar een bak water in kan, voordat het de bunker inloopt.

Voor de kwikdampgelijkrichter is een afscheidingswand gezet, zodat er gezien de kwetsbaarheid van het apparaat buiten de vrijwilligers om niemand bij kan. Het tv-scherm in de Führungsraum wordt getest. Het filmpje van de "Nachtjagd" wordt hierop vertoond tijdens rondleidingen.

De werkgroep collectiebeheer is zo goed als klaar met digitaliseren van de objecten in het Informatiecentrum. De eerste stap is gezet. De volgende klus wordt het opschonen van de archiefruimte beneden in de Bertha.

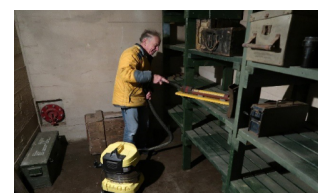
Op 14 november hebben een aantal bestuursleden overleg gehad met de architecten van Platform.Archi en de firma de Boer & de Groot Civiele Werken. Zij hebben een presentatie en uitleg gegeven over het plan voor een aparte expositieruimte om een Würzburg radar op de Tigerstelling te kunnen realiseren. Door de Boer & de Groot is een voorlopig kostenplaatje gemaakt en daar gaat het bestuur i.s.m. dit bedrijf verder naar kijken. Intussen is het bestuur ook druk bezig om subsidieverstrekking te zoeken voor de herinrichting van het Informatiecentrum. Kortom een drukke, maar interessante tijd voor het bestuur.

André heeft namens de Stichting Bunkerbehoud Terschelling bij het Klimaatfonds Terschelling Vlieland van Rederij Doeksen subsidie aangevraagd voor nog eens 30 zonnepanelen op het dak van het Informatiecentrum. Hiermee hopen we onze stroomafname van het net verder te verminderen en aldus de uitstoot van CO2 flink te kunnen verminderen. Vooral het conditioneren van de verschillende expositiebunkers kost veel stroom en met de extra zonnepanelen kunnen we het klimaat in deze bunkers met minder milieubelasting prima beheersen.

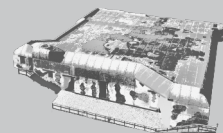
In de Sleutel bunker worden de stellingen in de munitiekamer opgeruimd. De munitie kisten worden afgevoerd naar de garage voor een onderhoudsbeurt.

Bij de 67 wordt het laatste puzzelstuk op de keermuur geplaatst. Het moet nog even exact pas gemaakt worden.

Bij de loopgraaf achter de 42 wordt gronddruk achter het oude stuk door Jacob weggehaald.

December 2023

Vrijdag 1 december heeft Hofmeijer & Dekker Ontwerpers voor het bestuur en een aantal vrijwilligers een presentatie gegeven getiteld "Ontdek...hoe Terschelling onderdeel werd van de Duitse luchtoorlog" voor de herinrichting van het Informatiecentrum. Het plan begint nu echt vorm te krijgen en men is zeer enthousiast. Bij benadering is er nu ook bekend, wat een en ander gaat kosten en zodat subsidieverstrekkers gerichter kunnen worden aangeschreven.

Voor het eerst deze winter moeten bezem, schep en zoutemmer eraan te pas komen om de bezoekers veilig naar het Informatiecentrum te laten lopen.

De loopgraven worden weer voorzien van een nieuwe laag houtsnippers. Daar hebben we nooit genoeg van. Zo wordt de oude vloerbedekking uit de grote loopgraaf getrokken en de nieuwe vloerbedekking erin gelegd.

Het houthok is toe aan een opruimbeurt en Cor offert zich hiervoor op.

Bij werkzaamheden op het terrein van het voormalige Punthoofd (Formerum aan Zee), gelegen bij de Margot stelling, zijn twee originele schuttersputten tevoorschijn gekomen. Deze krijgen een mooi plekje op de stelling.

Het is zo voor de feestdagen heel rustig met bezoekers op de stelling. Er wordt dus veel tijd besteed aan onderhoud in het terrein. Een aantal paden bij o.a. de G62, de Zeeliedenbunker en naar de G54 worden van verse snippers voorzien en het grindpad naar de parkeerplaats wordt op sommige plekken gerepareerd.

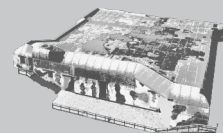
Hille is bezig geweest om de laatste hand te leggen bij de keermuur van de G67. Die zit er weer strak in. Hulde aan onze metsel specialist. Er zijn dit jaar weer behoorlijk wat zakken cement doorgegaan.

Hein heeft een "nieuwe" zekeringkast geplaatst bij de kwikdampgelijkrichter in de Bertha bunker. Zekerheid voor alles.

De grondkering van de loopgraaf achter de officierenbunker begint ook al aardig vorm te krijgen. Dat ligt er straks in het voorjaar weer prachtig bij

Aan het eind van deze morgen zien de paden, en de stelling er weer prachtig uit. We zijn klaar voor de drukte tijdens de feestdagen

Ook op de Tigerstelling is de Kerst in aantocht, en dus is de kerstboom inmiddels weer opgetuigd.

Voor de Udet-expositie in bunker K zijn verschillende foto's binnengekomen en dus moet er gepuzzeld worden hoe dat eruit moet komen te zien.

De G67 is vandaag leeg gemaakt. Respect voor alle gravers Wesley en Jan. Wat een doorzetters. Er is daar een compleet duin uit de bunker gesjouwd met de bekende mayo emmers. Nadat al het zand uit de bunker was gehaald, gaf de bunker ook nog, zij het vaag, sporen van een muurschildering prijs.

De loopgraaf bij de 424, het pad naar de fietsenstalling en een stuk van de fietsenstalling werden voorzien van een verse laag houtsnippers.

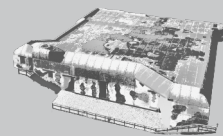
Het museum is ook weer een bijzondere strandvondst rijker. Martin, Hille, Frans en André wisten een forse paravaan te bergen van de Bosplaat die na de laatste stormen bloot zijn komen te liggen. Hij is veilig en wel op de Tigerstelling gekomen. Bijzonder ding, deze heeft zelfs een diepteroer.

Het onderstel van een Flakkanon is afgelopen week naar Terschelling getransporteerd met dank aan Van Gorkum Transport en TST Transport, en staat nu veilig in de garage. Dit onderstel is in bruikleen gekregen van Stichting Bunkerbehoud Dordrecht.

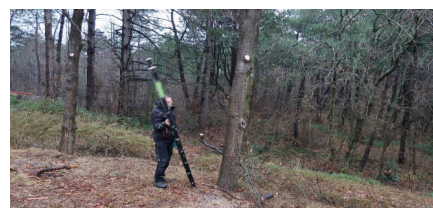
De bibliotheek van het museum is aangevuld met een bijzondere uitgave. Roland, lid van de werkgroep collectiebeheer, heeft een zeldzaam boekje "De Stelling van Den Helder" uit de zogenaamde Groene Serie op de kop getikt. Dit boek maakt onderdeel uit van het stafwerk over de meidagen van 1940. Het handelt over de mobilisatieperiode vlak voor de oorlog, en specifiek over de Stelling Den Helder, waartoe Terschelling eveneens behoorde. Een mooie relatie met de jas van kapitein B.T.W. Parson, die we eerder gedurende het jaar bemachtigden. Parson was commandant van de 3e compagnie van het 1e van het 45e regiment infanterie en tijdens de mobilisatie was hij gedetacheerd op Terschelling.

Calum, afkomstig van het Schotse eiland Rasaay, die onlangs een bezoek heeft gebracht aan onze stelling heeft een prachtige docu over zijn bezoek aan onze de Udet Boje heeft gemaakt. Zéér de moeite waard om te bekijken. Je vindt de film op YouTube: (👉).

In de Führungsraum van de Bertha staat er nu ook een originele (ergonomische-) stenoschrijfmachine, zoals gebruikt door de Luftwaffe Helferinnen die op de Tigerstelling werkzaam waren.

Het is in deze periode ook tijd dat er wat bomen worden gesnoeid. Ronald onze nieuwe vrijwilliger in het terrein snoeit de eiken bij de 424.

Het is aan het eind van het jaar dus het is tijd om het Still aggregaat in de Bertha weer een keer te laten draaien. En zoals het hoort, hij startte in één keer. Hij draait gelijk 380 Volt. Frans hangt er meteen twee kachels aan om de energie op te slurpen.

Zoals elk jaar zijn er op initiatief van het Bunker Museum in aansluiting op het landelijke initiatief op kerstavond weer lichtjes geplaatst bij de geallieerde graven aan de Longway, in Midsland en bij de kerk in Hoorn.

Net voor de kerstdagen is ook de nieuwe editie van de Veldpost verschenen. Zo zijn alle vrienden en donateurs weer bijgepraat over de Tigerstelling.

4. SCHENKINGEN & AANKOPEN

Eind 2022 is de werkgroep collectie beheer begonnen met een nieuw digitaal registratiesysteem voor objecten, boeken, foto's e.d. Dit project is een samenwerking tussen de Gemeente Terschelling, het Behouden Huis en Stichting Bunkerbehoud Terschelling. Op de website Erfgoed Terschelling (🌐) kan het erfgoed centraal en digitaal worden samengebracht, en kan ervoor gekozen dit digitaal toegankelijk te maken voor geïnteresseerden.

Hieronder een overzicht van gedurende 2023 verworven objecten voor onze collectie

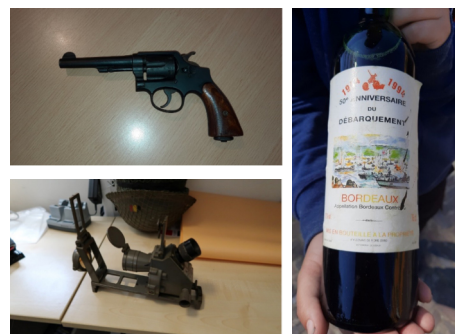
De Stichting heeft een vliegtuigonderdeel en diorama van een B-17 aangekocht samen met delen van originele uniformen van Stichting Oorlogserfgoed Midden-Limburg. Deze is gerestaureerd door Johan en Bernard en staat nu opgesteld in de Aggregaat bunker. Weer een waardevolle toevoeging aan ons museum.

Het onderstel van een Reiss- of Sprengboje, ofwel een mijnen stoel. Dit object is vanuit IJmuiden met het betonningsschip Terschelling naar het eiland gekomen.

Een fles herdenkingswijn ter gelegenheid van de 50-jarige herdenking van de invasie in Normandië geschonken door Arie de Vreugd uit Katwijk

Een Smith en Wesson handvuurwapen afkomstig van een Canadese vliegenier die het wapen moest achterlaten op zijn vluchtroute via Spanje naar Engeland. Geschonken door de fam. Hans van Beek.

Een kompas richt-optiek rijker. Onder andere toegepast op de Schnellboten van de Kriegsmarine.

Een meetlat voor een kompas richt-optiek van de Kriegsmarine.

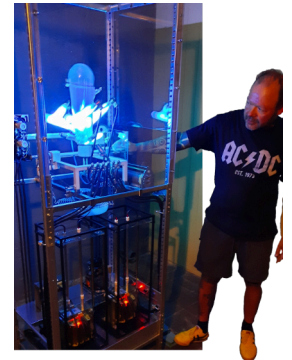
Een hangertje van een Jodenster en een Duits Identiteitsplaatje/ Dogtag/ Erkennungsmarke. Alle in drie stukjes, waarin het was gebroken en afzonderlijk teruggevonden zodat het weer één geheel is. Gevonden met een metaaldetector door Yair.

Een kwikdampgelijkrichter (ACDC-apparaat). Michel Thieme, specialist op dit terrein is de bouwer van het apparaat. Het is een elektrisch apparaat voor het omzetten van wisselstroom in gelijkstroom. Dit type gelijkrichter, uitgevonden in 1902 werd vooral gebruikt voor het gelijkrichten van wisselstroom bij hoge elektrische spanningen en groot vermogen en om zo ook bijv. elektromotoren van de radars van gelijkstroom te voorzien. Dit apparaat staat opgesteld in de Bertha bunker.

Aangekocht een uniformjas van kapitein B.T.W. Parson. Parson was commandant van de 3e compagnie van het 1e van het 45e regiment infanterie. Tijdens de mobilisatie was hij gedetacheerd op Terschelling.

Ontvangen bodemvondsten van de gebr. van der Wielen. O.a. een granatenrekje, een soepterrine en een scherf van een fles van Stienstra & Co te Terschelling.

Al lange tijd zochten we met een schuin oogje naar een bunkerperiscoop, zoals er ooit eentje in de Bertha bunker gemonteerd zal zijn geweest. Dit jaar deed zich de gelegenheid voor en het is inmiddels van Duitsland naar Terschelling verhuisd.

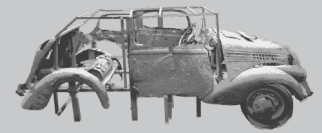
In december is het boek "De stelling van Den Helder" aangeschaft. Dit boek is een deel uit een serie van ca. 15 delen uit "De Groene serie". Dit boek maakt onderdeel uit van het stafwerk over de meidagen van 1940. Dit specifieke deel gaat over de stelling Den Helder, waar o.a. Terschelling deel van uitmaakte tijdens de mobilisatie. Een mooi naslagwerk en een mooie toevoeging aan onze collectie.

Eind oktober heeft de stichting een theodoliet aangekocht, een hoekmeetinstrument uit de landmeetkunde. Met een theodoliet kan men horizontale en verticale hoeken meten met een hoge nauwkeurigheid. In dit geval betreft het een toestel gefabriceerd door Carl Zeiss (ca. 400 stuks) dat o.a. is gebruikt in de Duitse bunkerbouw.

Er zijn 2 schuttersputten gevonden bij de sloop van het voormalige Punthoofd (Formerum aan Zee), nabij de Margot stelling.

Een loop van een 2cm van een Mauser luchtafweergeschut waarvan er ook enkele op de stelling hebben gestaan. Geschonken door wapenhandel Eddy Keijer uit Strijid in Groningen.

Ook in december hebben we een onderstel van een Flak 38 (20 mm) in bruikleen gekregen van Stichting Bunkerbehoud Dordrecht.

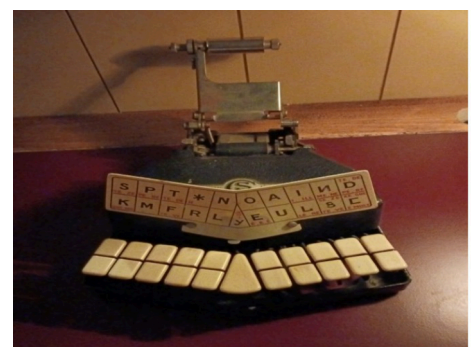
Transportbedrijf van Gorkum uit Waddinxveen heeft het vervoer naar Leeuwarden gesponsord. Vanaf daar heeft TST (Transport Service Terschelling) gezorgd dat het onderstel naar Terschelling werd gebracht. Het plan is om het onderstel op de Sleutelbunker (G23) te zetten, waar tijdens de Tweede Wereldoorlog ook een Flakkanon heeft gestaan.

Een Paravaan gevonden op het strand bij de Bosplaat.

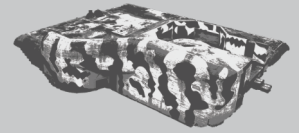

Een stenoschrijfmachine die gebruikt werd door de Luftwaffe Helferinnen in de Führungsraum van de Bertha.

5. VOORUITBLIK 2024

Hieronder een kort overzicht van de zaken die volgend jaar op stapel staan.

2024 wordt een druk jaar voor het Bunker Museum. De plannen voor de herinrichting van het Informatiecentrum zullen in 2024 moeten worden geconcretiseerd. Het voornemen is om het Informatiecentrum op 30 mei 2025, de datum dat het 80 jaar geleden is dat Terschelling werd bevrijd, feestelijk te openen.

Tevens zullen er verdere plannen moeten worden gemaakt om een Würzburg-Riese radar op stelling te plaatsen. De radar is in 2022 door het Oorlogsmuseum Overloon aan ons geschonken. Op dit moment ligt deze bijzondere radar, waarvan er historisch twee exemplaren op de Tigerstelling stonden, in onderdelen bij Scheepswerf Talsma in Franeker voor reparatie. Eerste gedachten over de expositieruimte voor deze radar ontwikkelen zich. Volgend jaar moet worden bekeken hoe het een en ander gefinancierd zou kunnen worden.

We zullen met de adviseurs die assisteren bij de herinrichting van het informatiecentrum ook werken aan een nieuwe huisstijl. We krijgen dan een eenduidige uitstraling. Een onderdeel van deze nieuwe huisstijl is, dat ook onze website worden vernieuwd,

De bewegwijzering op de Tigerstelling gaan we aanpakken, zodat het voor onze bezoekers nog duidelijker wordt.

In verband met het teruglopen van het aantal excursieleiders, moeten we onderzoeken of we de excursie behoeftes van bezoekers anders kunnen invullen.

De werkgroep collectiebeheer gaat volgend jaar met veel energie verder met het digitaliseren van objecten, foto's, boeken e.d.

Stichting Bunkerbehoud Terschelling gaat onderzoeken of de Terschelling-brede werkgroep (met daarin ook andere eilander maatschappelijk relevante organisaties), die in 2020 verschillende activiteiten had georganiseerd rondom 75 jaar bevrijding, en die door corona geen doorgang kon hebben, weer bijeen kan komen om dit alsnog op 30 mei 2025 groots te vieren. Het is dan 80 jaar geleden dat Terschelling werd bevrijd.

In 2024 hopen we weer een aantal activiteiten te kunnen organiseren op de Tigerstelling zoals de Fjoertoer, de Nationale Bunkerdag, Oerol, Springtij en een open dag voor de eilanders.

In 2023 hebben we ca. 11.000 betalende bezoekers ontvangen, naast zo'n 4.800 personen die deelnamen aan een rondleiding. Aangezien de Tigerstelling vrij toegankelijk gebied is, moet hierbij naar schatting nog enkele duizenden niet-betalende bezoekers aan de Tigerstelling worden opgeteld.. Volgend jaar hopen we heel ambitieus rond de 20.000 betalende bezoekers te mogen verwelkomen.

